

Rødding

Caseområdet Rødding består af Rødding Sogn (Rødding Herred, Viborg Amt) og udgjorde alene en landkommune indtil kommunalreformen 1970, hvor det blev indlemmet i Spøttrup Kommune.

Sognet er naturligt afgrænset af vanddrag bortset fra et lille stykke mod syd hvor grænsen skær sig ind over moræne og smeltevandaflejringer mellem Ejstrup og Vejby. Kysten mod Sallingsund er lav og delvis udlignet, særlig strækningen omkring Knud Strand, der er en lokal velbesøgt badestrand. Syd for herfor findes Spøttrup Sø, der hviler på hævet havbund med humus i overjorden. Søen er i dag genoprettet efter tørlægning i 1850'erne og igen i 1940. Søen danner således igen den naturlige ramme for den velbevarede middelalder borg Spøttrup Borg, der er en national turistattraktion. Ved den østlige sognegrænse findes en tunneldal, der i dag gennemløbes af Grundvad Bæk og Rødding Å. Ådalen udvides nedstrøms til Lilleeng, hvor der er gravet en del tørv. Mod havet ligger den afvandede Mollerup Sø, der ligesom Spøttrup Sø, hviler på hævet havbund med humus overjorden. Søens endelige afvanding foregik i 1950-55, hvor man nedlagde spærringen ved Nymølle ud mod fjorden, hvorved søens vandareal formindskedes betragteligt. Strandene omkring pynten ved Nymølle Sand har aldrig været opdyrkede og rummer store naturværdier. Den højtliggende kerne af Rødding Sogn består af moræneler i underjorden med partier af smeltvandssand- og grus ved Rødding Hede, Ejstrup og Ny Spøttrup. Desuden er den sydlige del af Rødding funderet på en top af morænesand- og grus. Overjorden på det høje land er domineret af lerblandet sandjord (FK 3) med indslag af grovsand (FK1) ved statshusmandskolonien Spøttrup Mark og finsandet jord (FK 2) omkring Rødding Hede, der er opdyrket i løbet af 1800-tallet. Det højeste punkt er gravhøjen Voldshede Høj (38m), dernæst Opstandelseshøj (36 m) og Langhøj (31 m). Der er 6 fredede langhøje og 28 gravhøje, mens 122 er sløjfet eller overpløjet. Der er fundet køkkenmøddinger nordligst i sognet og gjort andre løsfund i moserne.

Vestsallingbanen (1922-1966) fra Skive havde endestation i Rødding; der etableres nu cykelrute på den nedlagte banestrækning.

Sognet er let bakket, skovfattigt og relativt frugtbart, bortset fra Rødding Hede. Sognet er relativt rigt på levende hegn, særlig i den vestlige del. Kysten og de lave arealer, der omgiver sognet skaber et naturligt rum, hvori Rødding som lokal oplandsby ligger centralt placeret. Bebyggelsesmønsteret er præget af spredte gårde og sommerhuse langs kysten. Spøttrup Borg og statshusmandskolonien adskiller sig markant fra landbrugslandets øvrige udtryk i sognet, hvilket bør understøttes fremadrettet.

Rødding bys udvikling tager fart, da stationen etableres (1922) ved siden af kirken i den sydlige udkant. Frem til i dag har dette bestemt byens vækst, idet der er sket en betydelig fortætning i denne retning. Sognebyen, landkommunens center, blev i løbet af andelstiden (ca. 1880-1960) hjemsted for en række traditionelle funktioner: Sparekasse (1884), andelsmejeri (1889), missionshus (1892), friskole (1907), kommunekontor, plejehjem (1911), bibliotek (1929), forsamlingshus (1930), sportsplads (1936), centralskole (1956), desuden kro, hotel, bryggeri, telefoncentral og elværk.

Karakteristik af de enkelte ejerlav (jævnfør med kortet over Rødding 1816):

- 1) Hovedgården og borgen *Spøttrup* (nævnt første gang 1404). Den nuværende borg stod færdig i begyndelsen af 1500-tallet og er trods opbygning og restaurering i særklasse et af Danmark bedst bevarede senmiddelalderlige borganlæg med voldgrav. Ved reformationen overgik jorden fra kirken (Viborg Stift) til kronen og i 1575 mageskiftede den tyske adelsmand Henrik Below borgen, der siden har haft mange skiftende ejere, bl.a. Rosenkrantz-familien. Ejeren Nis Nissen praktiseredes i første del af 1800-tallet omfattende studeopdræt på gården. Han efterfølger Niels Breinholdt tog initiativ til den første

tørlægning af *Spøttrup Sø*. Efter voldsom brand i 1937 nedbrændte store dele af den store avlsgård. Godset solgtes til Statens jordlovsudvalg, der udstykkede 28 husmandsbrug, *Spøttrup Mark*, hvis byggeskik, veje og hegn udgør et markant indslag i landskabet. Borgen blev restaureret og overgik til museum.

- 2) Ejerlavet bestående af landsbyerne Rødding, Møllerup, Knud, Kærby og en række store enligt liggende gårde. Hele ejerlavet blev udskiftet 1779-80. Udskiftningsformerne er uregelmæssige, dog overvejende blokstruktur. Ejerlavet har et komplekst bebyggelsesmønster, da der savnes ejerlavsgrenser på kortet 1816 mellem de enkelte landsbyer. Rødding er tydeligvis moderbyen med endelse fra ældste navnelag.
 - a. Kirken lå alene syd for Rødding med veje strålende ud mod sognets bebyggelse, med romansk kor og skib i granitkvadre, sengotisk tårn og våbenhus, kapel fra slutn af 1500 og spir fra 1769.
 - b. Landsbyen *Rødding* (nævnt første gang i beg. af 1200-tallet, 1683: 13 gårde og 1 hus med jord). Bebyggelsesudviklingen er præget af stationsby og sogneby-funktionen. Den ældste del følger det nord-sydgående slyngede vejforløb. Især parcelhusbyggeriet syd for kroen slører dette bebyggelseshistoriske præg.
 - c. Landsbyen *Kærby* (nævnt første gang 1460, 1683: 3 gårde), i dag blot *Kær*, er beliggende på den vestlige rand af *Lilleeng*. Gårdene er ligger spredt, tilsyneladende er der foregået en del udparcellering og udflytning.
 - d. Landsbyen *Ejstrup* (nævnt første gang 1442, 1683: 2 gårde incl. Ejstrupgård) er en lille torp (udflytter landsby) med den karakteristiske beliggenhed i udkanten af ejerlavet (SØ). Bebyggelse var klemte inde mellem engdrag (nu afvandet), men er nu udflyttet og spredt. I området lå ca. 1960 en forskole.
 - e. Landsbyen *Møllerup* (nævnt første gang 1542, 1683: 7 gårde og 4 huse med jord). Beliggende mellem Rødding og Kær. Nu opløst og karakteriseret af spredte gårde.
 - f. Landsbyen *Knudby* (nævnt første gang 1664, 1683: 7 gårde). Beliggende langs den nordlige bred af *Spøttrup Sø*. Den kystnære del af landsbyen er indtaget af sommerhuse.
 - g. Vandmøllen *Nymølle* (nævnt første gang 1541). Beliggende ved Møllerup Sø's udløb i Limfjorden. Mølleriet ophørte ved afvandingen af søen i 1950'erne. I området lå også tidligere kro, teglværk (molersten) og færge (udskibningshavn).
 - h. Enkeltgårdene *Kærgård* (nævnt første gang 1546), *Mølvad* (nævnt første gang 1683), *Hesthavegård* (nævnt første gang 1664), *Gammelhede* (nævnt første gang 1683), desuden er der vidnesbyrd om flere forsvundne gårde. Ved Mølvad er der i dag etableret et lille industrikvarter. Hesthave(gård), ved sognegrænsens østlige udposning, var oprindeligt græsningsjord til Spøttrups heste, og blev bebygget i 1663. Ved Gammelhede (Ny Spøttrup) nord for Møllerup Sø skete omfattende hedeopdyrking af de høje jorder i slutningen af 1800-tallet.
- 3) Enestegården *Rødding Grundvad* (nævnt første gang 1404) i 1816 med to gårde. Grundvadgård ligger på kanten af et plateau øst for Grundvadbro som et appendix på sognet, der ellers afgrænses af Grundvad Bæk. Teglværk synligt fra 1881 frem til 1962.